

A FÜZÉRI TÁJHÁZ

– Építkezés és lakáskultúra a Hegyközben –

CSERI MIKLÓS

„Füzér településhez való kötődésemet három, az életem különböző korszakaiban szerzett tapasztalat határozza meg. Az első: az 1960-as évek végén egy általános iskolai kirándulás során másztam meg először a várhegyet, csodáltam meg a kiáltást, és ígézett meg Perényi Péter és az általa elrejtett Szent Korona története. Másodszor 1982 augusztusában jártam a faluban, amikor is első, diploma utáni munkámként berendezhettem ezt a csodálatos tájházat. A kiállításrendezés és a kutatás során tapasztaltam meg, a helyi népi kultúra gazdagságát, az itt levő emberek kedvességét. A harmadik élmény pedig a tájházbővítés során ért, amikor is lenyűgözött a falu jelenlegi vezetőjének és támogatóinak az az országosan is párhát ritkító elkötelezettsége, lelkesedése és helyi identitástudata, mely kifejeződik a bámulatra méltó települési és várbeli fejlesztésekben. Füzér egy nagyon jó hely!”

Dr. Cseri Miklós etnográfus, Magyar Örökség Díjas muzeológus, a Szentendrei Szabadtéri Múzeum főigazgatója.

A füzéri paraszti építkezés, lakás- és eszköz-kultúra bemutatására épült, ill. helyreállított lakóház a mestergerendába vésett évszám alapján 1879-ben épülhetett. Az épülethez tartozó telek szabálytalan alakú, annak hátsó végén áll a lakóház. A telken ezen kívül egy hidasól és egy favázas sop is található. A jelenleg Szabadság u. 10. szám alatti tájház a valamikori Horváth-sor (Horváth nevű családok lakták ezt a területet) egyik lakóháza volt.

Az alaprajzi elrendeződést tekintve a hegyközi parasztság zömét képviselő néhány holdas gazdaságok lakóházainak jellemző típusa: szoba-pitvar-komora-különbejártatú istálló beosztású.

Az épület kőalapokon nyugvó, sárba rakott kőfalazattal épült. Padlózata valamennyi helyiségben döngölt agyag. Keleti és északi homlokzata mentén kb. 40 cm széles padka, tőcke is készült, amit agyagtapasztással lemázoltak. A fődémszerkezet gerendás, mestergerendás deszka, ill. pallófödém, a tetőtérben agyagtapasztással. A tetőszerkezet kontyos nyeregtetőt formáz, amit zsúppal lépcsőzetesen lefedtek. Az egyes zsúpkötegeket kicsikének hívják a faluban. A zsúp leszorítására a tetőgerincen deszkából összeácsolt bakot alkalmaztak. A falakat kívül-belül sárral betapasztották, majd fehérre bemeszelték. A kékes színezés szlovákos jellegre utal, de festették a falat rózsaszínre és sárgára is.

A lakóházba belépve a berendezés a század eleji füzéri kisparaszti lakáskultúrát, életmódot reprezentálja. A szobában a sarkos elv szerint helyezkednek el a bútorok, amelyeket általában Sáto-

raljaúj helyből szerezték be, vagy saját maguk készítették. A helyiség fő helye a sarokpad és az asztal környéke, ettől jobbra és balra, fontossági sorrendben található a többi bútorok: ágyak (a két átellenes sarokban), aztán a komód, festett ládák (az egyik 1889-ből) és a bölcso. Az ajtótól balra a főzés-sütés funkciókat ellátó rakott, vasplatinis tűzhelyet találhatjuk, mellett egy asztal a főzés előkészítésére. A helyreállítási munkálatok során kiderült, hogy eredetileg a szobában kabolás kemence volt, de a 20-30-as években elbontották, és a kemence kikerült a pitvarba. A szobának ez a rész az asszonyok munkahelye volt.

A falakon főleg a görög katolikus vallásra utaló szentképek és néhány cseréptányér talál-

ható. A hátsó falba épített falikaszni a háziasszony „hűtőberendezése” volt, tejtermékeket, ételt tároltak itt. A fali textíliák a helyi háziipar termékei.

A pitvar, amelyet a boltív két részre oszt, viszonylag szerény berendezésű. A lapos, hasáb alakú kemence és a mellé épített rakott tűzhely foglalja el a hátsó részt. Füstje a vesszőből fonott, sárral tapasztott szabad kéménybe ömlik. Itt tartották a füstölni való húskészítményeket is. A kemence tetején és a falakon a századelő legjellemzőbb és legfontosabb konyhafelszerelési eszközei találhatók.

A kamra vagy komora élelmiszerek, háztartási és gazdasági eszközök tárolására szolgál. Itt áll a száltfa (szövöszték), a guzsoly, a csörlő

bak, melyek a szövés-fonás eszközei. Van itt még véka, szuszék, sztupka (famozsár), zsákok, kötelek stb.

Az udvarról nyíló istálló mérete és berendezése az egy pár ló, 3-4 tehén eltartására szolgált. A hátsó falat a hosszú jászol foglalja el, közepen egy elválasztó rúd van, ami a lovakat és a teheneket különítette el. Padlózata hídlásos a könnyebb tisztántartás végett. A falakon és az üres sarkokon lószerszámokat, igát, köteleket stb. találhatunk. A hidas kiképzésű ácsolt disznóél előtt valamikor kifutó karám is volt. Ez a típus elterjedt volt és az ma is az egész faluban. Az udvar előterében lévő szekérszín fa vázszerkezetes, helyi elnevezése sop. Valamikor takarmányt raktak ide, de újabban a szekér,

eke, borona stb. tárolóhelye volt. A takarmányt ezután a padlásra raktár fel. A sop volt a színhelye a gazda házimunkáinak is (javíthatás, faragás stb.).

A Füzéri Tájház lényegében a helyi, de tágabb értelemben a hegyközi hagyományos kisparaszti építkezést és lakáskultúrát mutatja be. A nemzetiségi jelleg már csak néhány elemében (kék falfestés, görögkeleti vallási képek, tárgyak) és az egyes szerkezeti elemeknek (tőcke, kicske stb.) terminológiai különbözőségében fedezhetők fel.

(Megjelent: a Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára, 162. Budapest, 1983.)